

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 45.

Tisdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 426, angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

Anmälles och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad benämning å vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett tomtområde för folkskoleseminariet i Strängnäs; och

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon m. m.;

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 220, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd; samt

bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 221, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1920 den 10 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1920—1923 efter herrar R. E. Norberg och K. Hj. Branting, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1918—1921 efter herr R. Lindgren, vilken avlidit, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos, efter valens slut, hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1920—1923:

herr Norberg, Rudolf Emil, bankokommissarie,	med 47 röster
» Bäckström, H. M., ledamot av riksdagens första kammare,	» 33 »

för återstående delen av valperioden 1918—1921:

herr Nilson, Erik Agabus, ledamot av riksdagens andra kammare,	med 31 röster
samt till <i>suppleanter</i> för tiden från valet, till dess nytt val under år 1921 försiggått:	

herr Olausson, Knut Arvid, bankokommissarie,	med 45 röster
» Rune, Axel Olof, ledamot av riksdagens första kammare,	» 44 »
» greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare,	» 43 »
<i>Ernst Trygger.</i>	<i>Gustav Möller.</i>
<i>Malte Sommelius.</i>	<i>Erik Röing.</i>

År 1920 den 10 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter greve J. G. Lagerbjelke, vilken var i tur att avgå, och herr E. J. Söderberg, vilken avlidit, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

greve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot av riksdagens första kammare,	med 43 röster
herr Larsson, Viktor, ledamot av riksdagens andra kammare,	» 43 »

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1921 försiggått:

herr Jespersson, Jöns Peter, ledamot av riksdagens första kammare,	med 45 röster
» Strömberg, Otto Mauritz, bruksägare,	» 44 »
» Ekman, Carl Gustaf, ledamot av riksdagens första kammare,	» 43 »
<i>Ernst Trygger.</i>	<i>Gustav Möller.</i>
<i>Malte Sommelius.</i>	<i>Erik Röing.</i>

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag

dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Herr statsrådet Svensson, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Roséns interpellation angående åtgärder mot den s. k. spanska sjukans utbredning, erhöll nu ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr E. J. G. Rosén till chefen för civildepartementet framställt följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet uppmärksamheten fäst på den svårartade utbredning, som den s. k. spanska sjukan vunnit i vissa norrländska orter, samt på den oerhörda brist på läkare och annan sjukvårdspersonal, som därunder gjort sig gällande?

2) Om så är fallet, har då icke herr statsrådet funnit dessa förhållanden påkalla omedelbara och i möjligaste mån effektiva åtgärder från de statliga hälsovårdsmyndigheternas sida för bristens avhjälpande?

3) Kan det förväntas, att, därest herr statsrådet vid ett sådant öfvervägande skulle för uppnående av mera tillfredsställande resultat, finna rätt till tvångstransporter av läkare och annan sjukvårdspersonal till av epidemien härjade orter oundgänglig, lagförslag därom skyndsamligen blir utarbetat och förelagt riksdagen?

Spanska sjukans härjningar i de nordligaste länen hava såsom bekant under början av innevarande år varit av synnerligen svårartad natur. Av inkomna uppgifter rörande farsotens spridning framgår, att epidemiens kraftigaste skede infallit under senare delen av februari månad. Under tiden den 15—28 febr. hava sålunda anmällda antalet fall av influensan utgjort i Västerbottens län 1,252 och i Norrbottens län 1,760. Därefter har i stort sett en stadig minskning av antalet fall ägt rum. Erfarenheten från föregående epidemier har även givit vid handen, att sjukdomens kraft i regel brytes mot sommaren. Emellertid kunna häftiga utbrott av sjukdomen ännu förväntas å en eller annan ort.

Under ifrågavarande epidemi har givetvis behovet av läkare och sjukvårdspersonal i de härjade orterna starkt stegrats. Rörande de åtgärder, som av medicinalstyrelsen vidtagits för att tillgodose detta behov, ber jag, med anledning av den kritik, som i detta hänseende från interpellantens sida framkommit, få återgiva följande från styrelsen inhämtade uppgifter.

Så snart »spanska sjukan» i början av året hotade, hölls inom

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sjukans
utbredning.*

Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)

medicinalstyrelsen en ingående överläggning rörande sättet för bekämpande av epidemien. Därvid fastslogos de riktlinjer, som styrelsen, med hänsyn till vunnen erfarenhet från föregående epidemier av farsoten, ansåg sig böra följa för att, trots den bekymmersamma bristen på läkare och sjuksköterskor, i möjligaste mån kunna bringa hjälp, där sådan vore av nöden. I enlighet härmed riktade medicinalstyrelsen först i Läkartidningen en uppmaning till läkare och medicine kandidater att ställa sig till styrelsens förfogande för mottagande av förordnande såsom extra läkare å platser, där läkarhjälp kunde finnas behövlig. Samtidigt därmed gjorde styrelsen den 13 februari 1920 framställning till Kungl. Maj:t om höjande av arvodet för extra läkare i de norrländska distrikten till 40 kronor per dag, varjämte styrelsen anhöll om bemyndigande att inköpa instrumentuppsättningar att begagnas av de medicine kandidater, som vore villiga att åtaga sig förordnande, men som icke själva ägde erforderliga instrument. Dessa framställningar beviljades omedelbart av regeringen. Vidare vände sig styrelsen till överstyrelsen för Svenska Röda korset och till de större sjuksköterskebyråerna i landet med begäran om den hjälp för anskaffande av sköterskor, dessa institutioner kunde lämna. Dessa framställningar besvarades med utfästelser, så tillmötesgående, som omständigheterna medgäve. När sedermera tillgången på extra läkare hotade tryta, riktade medicinalstyrelsen en uppmaning till Svenska läkarsällskapet, de kvinnliga läkarnas förening, medicinska föreningen i Stockholm samt till ett par klinikchefer i Stockholm och Lund, som handhade undervisning av äldre medicine kandidater, att medverka för anskaffande av aspiranter, till förordnande. Dessutom avläts skrivelse till Karolinska institutet, vari hemställdes, att sådana medicine kandidater, som vore villiga att mottaga förordnande såsom extra läkare under farsoten, skulle på vissa villkor få avbryta sina kurser och tjänstgöringar. Sedermera ställde styrelsen i Läkartidningen en ny uppmaning till läkarna att åtaga sig förordnande i Norrland.

Genom dessa åtgärder lyckades det styrelsen att erhålla ett betydande antal extra läkare och sköterskor. Enligt vad medicinalstyrelsen meddelat, har styrelsen även kunnat tillmötesgå *samtliga* de framställningar om förordnande av extra läkare eller sköterskehjälp, som hittills gjorts från kommuners eller myndigheters sida. Sammanlagt har styrelsen utsänt 16 extra läkare i anledning av epidemien, därutav 4 till Västerbottens och 5 till Norrbottens län. Till Arvidsjaur och Arjeplog, vilka platser i Norrland torde hava varit mest utsatta för farsotens härjningar, hava genom styrelsens bemedling avsänts två, respektive tre sköterskor, flera hava ej heller begärts. Enligt vad som meddelats mig är för närvarande, sedan styrelsen hos Kungl. Maj:t utverkat höjt extra läkar- och vikariatsarvode, intet provinsialläkardistrikt i Norrland utan läkare och i vissa distrikt finnes dessutom extra epidemiläkare förordnad.

Jag ber i detta sammanhang få nämna, att Röda korset i början av mars erbjudit sig att till Norrbotten sända en ambulans, men har detta erbjudande, enligt telegram från landshövdingen i länet den

7 mars, avböjts av de kommunala myndigheterna i Arvidsjaur och Arjeplog, enär tillgången på läkare och sjuksystrar genom medicinalstyrelsen redan tillfredsställande ordnats och epidemien avtagit.

Det bör icke förbises, att det i många fall för medicinalstyrelsen varit förenat med åtskilliga svårigheter att, vid den redan i vanliga fall rådande läkarbristen samt farsotens hastiga förlopp, kunna tillmötesgå vederbörande ortsmyndigheters framställningar om läkarkrafter och sjukvårdshjälp. Till en början är att märka, att anskaffningen av läkare i stort sett måste ske på frivillighetens väg. Rätt till tvångskommendering har styrelsen allenast beträffande de civila läkarstipendiaterna. Dessa befattningar, till antalet 25, därav 10 av första klass och 15 av andra klass, hava emellertid under senare år, trots tid efter annan förbättrade avlöningsvillkor, till största delen stått vakanta. För närvarande har styrelsen, liksom under de senaste två åren till sitt förfogande allenast en stipendiat av första klassen, vilken tjänstgör i ett vakant provinsialläkardistrikt i övre Norrland. Tidtals hava några stipendiater av andra klass kunnat erhållas, och hava dessa då befordrats till de mera svårbesättliga Norrlandsdistrikten. Vad angår de läkare, som frivilligt anmäla sig till förordnande av ifrågasvarande slag, vilja dessa i regel icke binda sig för att tjänstgöra var som helst, utan förbehålla de sig vanligen att i varje fall få pröva, om de skola åtaga sig den tjänstgöring, som bjuds.

När ett telegram med begäran om extra läkare inkommer har styrelsen således först att per telegraf eller telefon söka reda på någon av de anmälda läkarna, och är någon sådan ofta icke omedelbart anträffbar. I regel är den läkare, som åtager sig förordnandet, ej heller beredd att genast avresa utan behöver han vanligen en dag till förberedelse. Sedan dröjer det kanske en eller flera dagar, innan han hinner inträffa på ort och ställe, särskilt när det är fråga om de mera avlägset belägna distrikten. I några fall har det inträffat att, sedan läkare redan avsånts, telegrafiskt återbud inkommit från den myndighet, som rekvirerat honom.

Vad sjuksköterskorna beträffar, så torde det vara väl bekant, att ordnandet av den lokala epidemisjukvården i första hand ansetts vara en kommunal angelägenhet och att medicinalstyrelsen icke har någon som helst förfoganderätt över sjuksköterskorna. Någon skyldighet att tillhandagå med sköterskeanskaffning åligger ej heller enligt gällande instruktion medicinalstyrelsen, utan tillkommer det i regel de lokala myndigheterna att härutinnan träffa nödiga anstalter. Under nu rådande epidemier av spanska sjukan har styrelsen emellertid, med hänsyn till de ömmande omständigheter, som förekommit i en del distrikt, och för att bringa allt det bistånd, som kunnat lämnas, varit behjälplig med anskaffandet av sköterskor. Därvid har styrelsen givetvis varit hänvisad till frivilliga överenskomelser. I regel hava de sköterskor, som engagerats för farsotsvården, måst frånträda innehavande platser, där deras biträde för tillfället ansetts mindre nödvändigt.

Om än från medicinalstyrelsens sida sålunda energiska åtgär-

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

der vidtagits för att tillgodose behovet av läkarkrafter och sjukvårdshjälp under den rådande farsoten i Norrland, kan dock å andra sidan icke förnekas, att sjukvårdsförhållandena å vissa orter varit föga tillfredsställande. Härtill hava givetvis flera samverkande orsaker bidragit, icke minst de svåra kommunikationsförhållandena i de glest befolkade trakter av landet, varom nu är fråga. En av orsakerna är emellertid att söka i det kända förhållandet, att tillgången på läkare och skolade sköterskor för närvarande är otillräcklig även för normala förhållanden, en brist som givetvis gör sig starkt kännbar, när en epidemi uppträder. Det torde emellertid vara väl bekant, att ordnandet av Norrlands läkarfråga under en följd av år varit föremål för statsmakternas särskilda uppmärksamhet. Under nästan vart och ett av de senaste åren hava förslag i sådant syfte från Kungl. Maj:ts sida framlagts för riksdagen, och hava dessa förslag i huvudsak vunnit riksdagens gillande. De i anledning härav beslutade åtgärderna hava mestadels gått ut på att genom ekonomiska fördelar locka läkare att söka sig till ifrågavarande trakter. Förutom åtgärder av nu angiven natur, hava emellertid även anordningar vidtagits, vilka avsett att mera direkt ingripa för beredande av läkarvård åt befolkningen, exempelvis anställande av ambulerande läkare. Trots alla ansträngningar ha dock Norrlands läkarfråga icke kunnat bringas till en tillfredsställande lösning, varför det lärer bli nödvändigt att tillgripa ytterligare åtgärder för att söka uppnå detta mål. Vad sköterskefrågan beträffar, så är det att hoppas, att det nu under bildning varande distriktssköterskeväsendet skall komma att för framtiden bli till stor nytta. Erfarenheten under senaste tid har emellertid visat, att oavsett det resultat, som genom nu nämnda åtgärder kan vinnas, särskilda åtgärder från statsmakternas sida äro påkallade för ordnande av sjukvårdsfrågan i vissa särskilt ogynnsamt ställda delar av Norrland. Jag ber få erinra, att berörda frågor helt nyligen varit föremål för överläggning inom riksdagen. Således har riksdagen med anledning av en utav herr Bergqvist m. fl. i denna kammare väckt motion beslutat skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om skyndsamt utredning rörande de åtgärder, som böra vidtagas för avhjälpande av den inom de norrländska länen rådande läkarbristen. Vidare har riksdagen med anledning av en av interpellanten väckt motion beslutat hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt låta utreda, vad som ytterligare från statens sida kan och bör göras för att bereda befolkningen i övre Norrlands fjällbygder nödig sjukvård, samt därefter vidtaga de åtgärder, var till utredningen kan giva anledning. De sålunda ifrågasatta utredningarna har regeringen för avsikt att med det snaraste igångsätta. I samband därmed lärer jämväl det av interpellanten väckta spørsmålet angående tvångstransporter av läkare och sjukvårdspersonal till ifrågavarande trakter böra göras till föremål för övervägande. Att utan närmare utredning taga ståndpunkt till detta spørsmål, vilket givetvis för läkarkåren är av ingripande betydelse, synes mig icke möjligt, och kan jag därför för närvarande

icke i vidare mån än nu skett besvara interpellantens fråga i denna del.

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

Herr Rosén: Herr talman! Jag ber att få till herr statsrådet framföra mitt tack för det svar, som jag erhållit på interpellationen. Det är glädjande, att det av mig framkastade spörsmålet — för öfrigt ursprungligen framfört av en läkare — om tvångskommendering till Norrland av läkarpersonal nu skall komma upp till utredning.

I det avgivna svaret kringgås emellertid själva frågan om nödvändigheten av en organisation, som finnes tillgänglig vid epidemier av svårare art. Det är icke mer än två år sedan, som vi hade en den fruktansvärdaste epidemi, som på länge härjat i vårt land, och dödligheten i vissa landsdelar, särskilt i Norrland var då mycket stor. En förutseende ledning för vårt sjukvårdsväsen hade givetvis ordnat så, att vid ett eventuellt uppflammande av epidemien såväl läkare och sjuksköterskor som sjukvårdsutrustning stätt klara att utsändas till de platser, där epidemien uppblossade.

En läkare har sänt mig ett brev, varur jag skall be att få läsa upp följande:

»Om ett enda misstänkt fall av smittkoppor yppar sig, genast sändes en expert till platsen, vanligen åtföljd av ett medicinalråd, vilka på platsen taga reda på förhållandena och äro de lokala sjukvårdsmyndigheterna behjälpliga med att organisera försvarsåtgärderna och ordna sjukvården. Och ändock måste smittkoppor, såvitt jag förstår, för närvarande anses som en relativt ofarlig sjukdom — vi känna ju dess smittsamhet och dess symptom — gentemot denna hemska för oss okända »spanska sjuka», vilken sprider sig som en löpeld; som tar livet av unga, starka människor på till och med två dagar, som slår ned den starkaste man till en hjälplös usling, och som decimerar befolkningen på ett för staten högst beklagligt vis.» Denna läkare klandrar i skarpa ord, att man ej med den lärdom, som den förra epidemien gav oss, utarbetade en fullständig plan för epidemivård vid sådana härjande epidemier. »Åtminstone kunde man som det allra minsta fordra», skriver han, »att styrelsen, då epidemien åter bröt ut, genast vidtog alla de åtgärder, som vi människor kunna tro skola göra något för att hindra spridningen och hjälpa de stackare, som insjuknat. Våra arma medmänniskor kunde då åtminstone få dö människovärdigt, ty det har många stackare ej fått göra här uppe. I mycket svåra smärtor utan möjlighet att resa ens på huvudet ha de legat i sina stugor och kojor och måst dö». Han fortsätter, att generaldirektör Buhre, då epidemien började, tillställde pressen en lugnande upplysning, att till alla orter, som velat ha läkare, ha sådana avsänts. Detta uttalande bestyrkes också i interpellationssvaret. Men han fortsätter: »Sedan epidemien härjat i mera än fjorton dagar kommer en ung oerfaren medicine kandidat: i Dorotea till och med en kvinna, och vad skall hon orka. Det hade varit styrelsens enklaste skyldighet att sända hit en expert, vilken hjälpt myndigheterna att organisera sjukvården och rekvirerat hit läkare eller sköterskor i tillräcklig mängd. Det

Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)

är ej möjligt annat än, att en handlingskraftig styrelse fått både läkare och sköterskor hit, om den bara gjort något.»

För den militära sjukvården var det ganska väl sörjt. Epidemien härjade svårt vid de båda regementena i Umeå. Där fanns tillräckligt många läkare och sköterskor, fastän de sjuka voro samlade på en plats, ty behövliga läkare *kommenderades* dit. Men för den civila befolkningens hjälp gick det icke an att kommendera några läkare.

När framställning ingick från ett par av epidemien härjade orter, Dorotea och Sävar, om läkarhjälp, svarade medicinalstyrelsen telegrafiskt efter ett par dagar, att *ingen läkare anmält sig villig att resa dit upp!*

Generaldirektör Buhres uppfattning av tvångskommendering har varit ganska växlande. Han uttalade först, att detta förslag är icke nytt, men han ansåg det omöjligt att realisera. Sedan ansåg han, att det nog icke finnes annat medel än tvångskommendering. Slutligen förklarade han, att tvångskommendering är ett invecklat spörsmål, och att en sådan lag skulle strida mot gällande uppfattning av den enskildes självbestämmerätt. Det är alldeles riktigt, men jag har aldrig hört, att medicinalstyrelsen för egen del varit rädd att vidtaga åtgärder, som äro stridande mot den egna självbestämmerätten, när det gäller andra!

I ett enda avseende har medicinalstyrelsen utvecklat stor energi, och det är, när det gällt att i pressen i olika artiklar genom medicinalråd och andra uttala sig på ett kanske mindre lämpligt sätt om »riksdagens njugghet» beträffande läkares avlöning och andra förmåner. Det har roat mig att taga reda på huru dåliga inkomster dessa läkare hava. Jag vill nämna vilka inkomster, tjänsteläkarna i Västerbottens län åtnjoto under år 1918 enligt deras taxering år 1919. Jag uppläser de bevilningstaxerade siffrorna, vilka äro följande: 7,300, 8,968, 9,100, 11,020, 12,360, 13,011, 15,290, 18,040, 19,149, 19,426, 19,910, 25,242, 29,996. Den sista siffran angiver inkomsten för läkaren i Vilhelmina, i den fattiga lappmarken. Förste provinsialläkaren har betydligt mindre inkomst, nämligen 12,870. Generaldirektör Buhre hade 17,560, och medicinalrådet Block, som klagar så mycket över läkarnas dåliga avlöning, hade 14,210 eller väsentligt mindre än flertalet provinsialläkare i Västerbottens län. Jag tycker, att det icke finnes något större fog för klagomålen över de dåliga inkomsterna.

Beträffande bostäderna har medicinalstyrelsen förklarat, att denna fråga måste lösas, ty annars får man inga läkare. Det finnes kommuner, Stensele och Sorsele, som ordnat denna fråga på ett förträffligt sätt. Men läkartjänsterna äro alltjämt vakanta, och medicinalstyrelsen kan icke skaffa någon läkare trots att bostadsfrågan där är löst.

Jag kan icke lämna denna plats utan att till kammarens protokoll få anteckna ett par uttalanden, som visa, huru folket i de av spanska sjukan värst härjade orterna haft det under de svåraste dagarna. Diakonen Arvid Svanberg i Arjeplog har i pressen nämnt en hel del om sin erfarenhet. Jag vill taga ett litet axplock ur hans redogörelse.

Han skriver: »Jag kom sent på kvällen åkande efter häst fram till en människoboning. Hästen fastnar dock i en djup snödriva, varför jag tar min väska och knogar fram till stugan. När jag kom in, stannade jag som förstenad vid dörren. Elva personer ligga därinne i sängar och på golvet. En orerar i vildaste yrsel, en annan håller på att förblöda av näsblod, en tredje kräkes — smuts, stank och orecla omgiver dem alla. Hustrun i gården, även hon sjuk, skulle gå upp och hjälpa mig, men svimmade och föll på golvet. Efter flera timmars hårt arbete kan jag lämna dem för att fortast möjligt få dit någon stadigvarande hjälp. Två unga män i denna familj dogo. I en annan gård, där förhållandet var nästan enahanda, dogo man och hustru från sju små barn, även två av barnen dogo. I en by med omkring 30 personer lågo nästan alla sjuka — endast ett par voro uppe för att sköta både de sjuka och kreaturen. Vi gå in i en koja långt upp mot fjälls. Det är kallt därinne och hemskt. Modern i huset ligger död och kall. Omkring hennes stela kropp krypa små sjuka barn. De ropa på henne och smeka hennes ansikte. Nio personer av detta hushåll dogo, bland dem den kände vargdödaren Nils Skaille. I en annan ödemarksboning äro hustrun och två små barn döda. Utan hjälp ha de legat länge, då händelsevis en person kom förbi där. Hustrun hade i det sista försökt att hålla sig uppe och hjälpa de övriga. Det berättas, att hon sista gången hade krupit ut till ladugården för att få mjölk till barnen.» Han nämner åtskilliga sådana exempel och säger till slut: »Men tror du detta folk klagat? Nej, tysta kämpa, lida och dö de».

I Arvidsjaur sköttes sjukvården av en läkare. Slutligen fick man till denna plats ytterligare en läkare och två sköterskor, som skulle hjälpa över 7,000 invånare, spridda på en areal nästan lika stor som Kristianstads län, men utan kommunikationer.

I Arjeplog fanns vid epidemiens utbrott ingen läkare. Men då epidemien slutligen var i avtagande, funnos tre läkare jämte tre sköterskor, som hade att sköta över 1,000 sjuka av socknens nära 3,200 invånare. Arjeplogs areal är lika stor som Malmöhus, Hallands och Göteborgs och Bohus län tillsammans och saknar kommunikationer. Antalet dödsfall i spanska sjukan i denna socken på 3 å 4 veckor var 87, vilket utgör 2,8 % av dess befolkning.

Nu säger man, att Arjeplogs socken avböjde den hjälp, som Röda korset erbjöd sig att lämna. Detta avböjande gjordes den 7 mars, därför att, som det uppgavs, epidemien var i avtagande. Det hade varit skäl att också nämna de villkor, som uppställdes, för att socknen skulle få denna hjälp. De voro nog sådana, att den fattiga lappmarkssocknen ej kunde antaga dem.

Trots de upprörande exemplen från Arjeplog och Arvidsjaur vidtogos likväl inga åtgärder för att möta en epidemi i angränsande socknar. På två dagar hade den spritt sig inom Sorsele socken i Västerbottens lappmark. Den utbröt där omkring den 15 mars eller något mindre än en månad efter det den utbrutit i Arjeplog. Ett par exempel härifrån torde böra nämnas. Av fyra bröder i åldern 20—30 år,

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)

som bodde i en timmerkoja, dogo tre. I ett hem i Sorsele socken hade den av spanska sjukan angripna hustrun under sjukdomen fött tvillingar. Modern dog först, så ett av de nyfödda barnen och påföljande dag dog det andra. När av en händelse en resande kom dit, lågo de tre döda kvar i rummet. Mannen låg svårt sjuk, och de överlevande småttingarna krälade omkring i rummet, där det ej kunnat tändas eld på två dagar. Denna händelse inträffade i mars månad.

För läkarvården i denna socken har efter epidemiens utbrott dötsänts en läkare. Socknens areal är större än Stockholms läns, och kommunikationer saknas. Det finnes över 4,000 innevånare där. Läkaren på platsen har fått beröm för duktigt arbete, men han kunde naturligtvis icke hinna med att besöka de många sjuka i de vitt spridda byarna.

En mängd barn har under epidemien blivit fader- och moderlösa. Fattigvården i de fattiga socknarna kan ej bispringa dem, och jag ifrågasätter, huruvida det icke blir absolut nödvändigt med statliga åtgärder för deras hjälp.

Nu säger medicinalstyrelsen, att det är svårt att få tag i läkare, som vilja resa dit upp. När det kommer telegram från en socken, som begär hjälp för spanska sjukan, så gäller det att taga reda på någon läkare, som är villig att resa. Man får kanske slutligen tag i någon, och det dröjer så ytterligare några dagar, innan han kommer dit upp. Det är alldeles klart, att ett sådant förfarande icke duger, när det gäller en epidemi, som, enligt vad förste provinsialläkaren i Västerbottens län upplyst mig, går över på tre veckor. Denna tid behöver medicinalstyrelsen för att få dit upp en läkare. Det är uppenbart, att sjukvården måste organiseras, så att verksam hjälp kan sändas i samma ögonblick som en farlig epidemisk sjukdom yppar sig. Läkare, sjuksköterskor — och varför icke sjukvårdssoldater — sjukvårdsutrustning, m. m. böra stå färdiga till förfogande att sändas ut vart och när så påfordras.

Vidare torde det vara nödvändigt, att genom medicinalstyrelsens försorg upplysning medelas befolkningen om, huru den skall förfara, när en epidemi av denna art bryter ut, vilket den beklagligtvis icke känner till.

Det är tillfredsställande, att utredning nu skall verkställas om åtgärder för att råda bot på de missförhållanden, som jag påpekat. Men jag kan icke underlåta att förklara, att till följd av det sätt, varpå medicinalstyrelsen skött sin uppgift under denna epidemi, då den hade erfarenhet att bygga på från föregående tillfällen, nämligen 1918, det icke är mycket bevänt med det förtroende, som Norrlands befolkning hyser för denna styrelse.

Herr Statsrådet Svensson: Med anledning av interpellantens nu havda yttrande skall jag icke gå in på någon längre debatt. Jag anser för min del i likhet med honom, att man givetvis bör ställa mycket stora krav på sjukvårdsmyndigheterna, så att de vidtaga och göra allt, vad som står i deras förmåga. Men jag tror,

att interpellanten gör sig skyldig till ett misstag, om han tror, att det kunde vara möjligt över huvud taget att skapa en sådan organisation, att man skulle kunna sitta här nere i Stockholm vid en epidemis utbrott och liksom trycka på en knapp för att omedelbart därpå i dessa avlägset belägna landsdelar varom fråga är en organiserad verksamhet med tillräckligt antal läkare, sjuksköterskor o. s. v. skulle ögonblickligen igångsättas.

Jag tror icke, att det finnes möjlighet att nå det målet, huru önskvärt det än skulle vara, och över huvud taget tror jag, att interpellanten gör sig skyldig till det misstaget att ställa alltför stora krav i detta avseende på den *centrala* sjukvårdsmyndigheten. Om det över huvud taget skall vara möjligt, att uti dessa trakter, varom här är fråga, åstadkomma i sjukvårdsavseende en beredskap, som är fullt betryggande, så måste det i allra högsta grad ske med tillhjälp av därvarande *lokala* myndigheter. Jag syftar därvid i främsta rummet på landstingen och därefter på kommunerna. Utan att man från deras sida tager upp denna sak på annat sätt än hittills varit fallet, tror jag icke, att man kan nå ett tillfredsställande resultat. Man får icke, det vill jag ärligen säga, sätta sig med armarna i kors och endast fordra och vänta, att från den centrala sjukvårdsmyndigheten alla åtgärder skola vidtagas. Man måste ju ha klart för sig, att det är länets och kommunens sjukvårdsmyndigheter, vilka vid epidemier i första hand måste vara rustade att på eget initiativ taga upp kampen mot sjukdomen varvid de dock naturligtvis ha rätt att påräkna allt stöd från den centrala sjukvårdsmyndighetens sida.

Herr Schotte: Herr greve och talman! Med hänsyn till den utomordentliga vikt för övre Norrlands sjukvård, som de utav interpellanten berörda frågorna och de svar, som därå lämnats, äga, skall jag tillåta mig yttra några ord. Jag må först säga, att jag för min del är fullt övertygad om, att medicinalstyrelsen gjort i stort sett allt vad som rimligen kunnat påfordras under ifrågavarande epidemi. Styrelsens framställningar, till Kungl. Maj:t om ökade arvoden, instrumentuppsättningar och dylikt hava också alltid beviljats av regeringen. Men å andra sidan framstår det för mig alldeles klart, att vårt svenska läkarväsende och vår sjukvårdsorganisation ej varit rustade att möta farsoten, när svåra yttre förhållanden kommit till; och det kan befaras, att så skall bli fallet vid kommande, hotande och kanske ännu värre epidemier. Framför allt är det obestriddligt, att läkare- och sjukvårdsförhållandena i övre Norrland ej i något avseende svara mot vad som befolkningen har rättighet att fordra och vad som är värdigt ett gammalt kulturland som Sverige.

Det kan i detta sammanhang icke ifrågakomma att närmare uttala sig om, vad som bör göras eller våga några bestämdare uttalanden om vilka åtgärder, som framför allt böra vidtagas för sjukvårdens förbättrande i Norrland. Riksdagen har ju skrivit till Kungl. Maj:t om åtgärder i detta syfte, och en utredning av dessa har också från regeringsbanken utlovats komma till stånd. Men jag vågar hysa vissa

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)

tvivel om, att tillräckligt resultat kan förväntas med de av riksdagen i sin skrivelse lämnade direktiven. Man har enligt min mening lagt det hela för mycket på ekonomisk bog. Inkomsterna för läkarna i övre Norrland torde numera, såsom interpellanten för vissa delar därav påvisat, i stort sett vara någorlunda tillfredsställande. Visserligen är det sannolikt, att ytterligare en del bör göras för att ekonomiskt förbättra läkarnas i övre Norrland ställning. Särskilt spelar frågan om bättre bostäder för provinsialläkarna otvivelaktigt en viss roll. Men jag tror för min del, att läkarbristen i övre Norrland bottnar djupare än i de ekonomiska förhållandena allena.

Vår svenska läkarkår står i skicklighet och nit för sina lidande medmänniskor över all kritik; men tyvärr — det fattas här och var social samhörighet och social pliktkänsla. En viss bekvämlighetsanda har ock vunnit insteg här och var. Jag har hört läkare utmåla förhållandena i Norrland för yngre kollegor eller disciplar på ett avskräckande och överdrivet sätt, i stället för att framhålla, att tjänstgöringen däruppe visserligen är ansträngande och helst kräver unga krafter och obruten energi, men dock i regel är tacksammare och lika lönande som längre söderut. Vad orsakerna än må vara, så stå de inre delarna av övre Norrland för närvarande nära nog utan läkare. De tillfälliga förordnanden, som skett, hava numera till stor del upphört och äro av den karaktär, att de icke avsevärt kunna inverka på läkarförhållandena i allmänhet, och särskilt när svåra epidemier hota. Största delen av övre Norrland står som sagt nästan tomt på läkare, under det läkarna i Stockholm trängas med varandra och många i hög grad få leva på hoppet att så småningom komma in bland det fåtal, som där vinner en hög vetenskaplig ställning och en omfattande praktik samt däremot svarande stora inkomster — ett hopp som ofta gäckas. Läkarens kall har enligt min mening blivit allt för fritt. Samhället bereder honom utbildning utan att fordra tillräckligt vederlag igen. Här måste, såsom interpellanten påpekar, komma ett *tvång* till. Frivillighetens väg har visat sig oframkomlig och kommer enligt min uppfattning att visa sig så, även med ökade ekonomiska fördelar och ökad tillströmning på läkarbanan. Detta måste man först som sist hålla i ögonen, men samtidigt leda detta tvång in på vägar, som kunna föra till målet, och som ej avskräcka, utan snarare locka till läkarbanan. Det är således givet, att med tvånget måste förenas fördelar av denna tjänstgöring i de avlägsnare delarna: goda ekonomiska villkor, särskilt av ökad tjänsteårsberäkning o. dyl. Under vad form och vilka förhållanden tvånget skall utövas, är ej nu tillfälle att vidlyftigare uttala sig om. Det gäller kanske främst att bryta den allmänna uppfattningen och opinionen inom läkarkretsar om rättmätigheten av nu rådande absoluta friheten för läkarna att bestämma, *om* och *var* och under *vad form* de vilja ställa till befolkningens tjänst sin av staten tillhandahållna, omfattande utbildning, och i stället framhålla den sociala plikten att verka, där nöden och lidandet är störst och behovet av läkarhjälp således mest trängande, naturligtvis inom rimliga gränser. Tvånget måste vinnas i sammanhang med särskilda åtgärder till mildrande av den ekonomiska tyngd,

som ett inträde på läkarbanan till följd av de långa och kostsamma studierna medför. Kanske kunde man tänka sig att kombinera en utvidgning av de nu inrättade studielänen eller understöden till universitetsstudier med atagande att efter avlagda examina tjänstgöra t. ex. ett år i inre Norrland. Civila läkarstipendieorganisationen kan säkert utvidgas och göras förmånligare, kanske också sättas i samband med visst studieunderstöd. De nuvarande stipendiebeloppen äro utan tvivel alldeles för små, för att man med dem skall kunna påräkna en säker och alltid tillgänglig läkarreserv. En viss tjänstgöring i övre Norrlands provinsialläkardistrikt kan kanske också tänkas ingå i utbildning för vissa läkardepter. Åtminstone förtjänar något sådant att övervägas, när det nu är fråga om en reformering av det medicinska studieväsendet. Under särskilt svåra förhållanden borde medicinalstyrelsen kunna kommendera kompetenta läkare även privatläkare, till tjänstgöring vid epidemier. Det borde ingå i legitimationen; och en kommendering komme naturligtvis av medicinalstyrelsen att tillämpas med all den varsamhet, som en dylik bestämmelse alltid måste kräva. Varför skulle man också icke kunna anlita de militära sjukvårdskrafterna vid trängande behov i fred av civil sjukvård? Säkertligen kunde ofta dylik kommendering av militärläkare och sjukvårdspersonal vid farsoter vara möjlig utan att militärsjukvården eftersattes och bliva till stort gagn. Utom annat lägges nu också hinder i vägen härför, genom att den militära sjukvården organiserats under särskilda ledningar och utan att hela landets högsta centrala myndighet på området, medicinalstyrelsen, därmed har tillräckligt att skaffa. Skall en myndighet såsom medicinalstyrelsen bära ansvaret för landets sjukvård, då skall ock makten att vidtaga nödiga åtgärder härför vara koncentrerad i dess hand.

Den brist i organisationen av hela vårt sjukvårdsväsende, som i detta avseende gör sig gällande, visar sig också på ett annat område. En god del av sjukvården vid epidemier måste byggas på den hjälp, som kan lämnas genom våra sjuksköterskeorganisationer; det är då organisatoriskt och praktiskt sett menligt, att medicinalstyrelsens förfoganderätt över sjuksköterskorna är så begränsad, som den för närvarande är, och att framställningar om biträde av sjuksköterskor skola bero av kommunerna och vara deras ensak. Den erforderliga hjälpen vid en epidemi måste i görligaste mån vara organiserad i förväg och med full befogenhet och myndighet ledas av den högsta centrala organisationen för landets hela sjukvårdsväsende. All villighet till hjälp torde visas av sjuksköterskeorganisationerna. av Röda korset o. s. v., men de kunna ej hava den översikt av förhållandena i landet, som kräves för ett planmässigt ordnande av sjukvården. Man fäster stora förhoppningar vid distriktssjuksköteskeorganisationen, och jag tror, att den i stort sett skall uppfylla de förhoppningarna. Intill dess distriktssjuksköteskeinstitutionen hunnit organiseras och den nya epidemilagen fullständigt trätt i kraft, vore det emellertid av betydelse, att vederbörande tjänsteläkare eller åtminstone förste provinsialläkarne finge rätt att hos medicinalstyrelsen påkalla viss sjuksköterskehjälp vid behov, och om medicinalstyrelsen hade

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.*

(Forts.)

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

rätt att kommandera sjuksköterskor till dylik tjänstgöring och att kostnaden därför utginge av allmänna medel. Jag tror, att den sociala känslan och villigheten att tjänstgöra var som helst i landet är tillräckligt tillfinnandes hos sjuksköterskorna. Däremot kan befaras, att bristen på sådana snart skall göra sig än kännbarare gällande än hittills, helst sedan man nu gått på ett bibehållande av den förutvarande långa utbildningstiden i stället för att nedsätta densamma, såsom på sin tid föreslagits av Kungl. Maj:t. Det är därför trängande, just för genomförande av distriktssköterskeorganisationen, att staten får sin hand med i fråga om utbildningen av det erforderliga ökade antalet sjuksköterskor; staten måste ofördröjligen sätta i gång kraftigare åtgärder än hittills för denna utbildning. Vid de utredningar angående distriktssköterskeorganisationen, som nu pågå i de norrländska länen, visar det sig sannolikt, att svårigheter i övre Norrland skola uppkomma att få just de mest behövliga distriktssköterskeplatserna besatt. En fråga, som särskilt kommer att möta åtskilliga vanskligheter vid distriktssköterskeorganisationens ordnande i övre Norrland är bostads- och inackorderingsförhållandena i avlägsna bygder. Det är sannolikt, att staten där får träda ytterligare emellan, därest den betydelsefulla distriktssköterskeorganisationen, vad övre Norrland beträffar, skall bli tillräckligt effektiv.

Jag tror, att från länen och de kommunala myndigheternas i Norrland sida gjorts allt, i stort sett, som kan tänkas, ja i Norrland t. o. m. mer än i andra trakter och mer än vad befolkningens ekonomi i själva verket skulle tillåta. Det har byggts stora lasarett och sjukvårdsanstalter därstädes. Vad Norrbottens län beträffar känner jag, att det finnes en stor plan uppe för hela sjukvårdsväsendets därstädes ordnande, en plan på en organisation med ett flertal nya sjukvårdsanstalter. Enahanda är förhållandet i Västerbotten. Jag tror sålunda, att den vädjan, som herr statsrådet ställde till länen och kommunerna att kraftigt ingripa, i stort sett är fylld i förhållande till de ekonomiska möjligheter som föreligga och att överhuvud taget den plikten allt jämt skall fyllas av kommuner och landsting.

Jag vågar för min del uttala en tacksamhet till herr statsrådet, för att herr statsrådet utlovat, att den utredning angående sjukvårdsförhållandena i Norrland, som riksdagen begärt, skall erhålla så vid ram som möjligt. Jag vågar även hoppas, att de synpunkter, som under denna debatt från olika håll kommit till synes, måtte ingå i den utredning, som under den närmaste tiden sålunda skall igångsättas. Jag vågar också vädja till herr statsrådet att, intill dess resultaten därav kunna förväntas, överväga vad som ytterligare och omedelbart må kunna göras för att såväl vid epidemier som i allmänhet komma Norrlands befolkning till hjälp med en sjukvård, som i någon mån motsvarar tidens krav och icke med berätt mod utlämnar befolkningen nästan uteslutande till kvacksalveriets hjälp. Genom en del organisationsändringar och en del förfoganden, som redan nu kunna ske, torde det icke vara omöjligt att på organisationens väg vinna förbättringar, även om naturligtvis för ett mera fullständigt ordnande av förhållandena den utredning, som är utlovad, måste avvaktas.

Herr Rosén: Jag blev något överraskad av att herr statsrådet uttalat så bestämt, att han icke trodde, att staten skulle kunna ordna sjukvårdsorganisationen så, att den kunde användas genast vid inträdande epidemier. Jag trodde annars, att det alldeles särskilt skulle intressera herr statsrådet att staten skulle göra det.

Det är ju så, att vid mobilisering ringer icke vederbörande sjukvårdsledning på till läkarne och frågar, om de vilja resa, utan de kommanderas helt enkelt att resa till den plats, som bestämmes av ledningen. Jag tror, att det kan vara lika angeläget att förfara på samma sätt, när det gäller en sådan farsot som den, vilken nyss gått över Norrland. Det är nämligen inga bagateller, som det här är fråga om, ty om antalet dödsfall i hela riket skulle varit lika stort som i Arjeplog, skulle över 165,000 personer i hela landet hava dött på tre eller fyra veckor. Jag tycker, att det är en ganska allvarlig sak, som man nog får söka anstränga sig att göra något för.

Jag beklagar, att herr statsrådet är av den uppfattningen, att kommunerna och landstingen i Norrland hava suttit med armarna i kors, när det gällt sjukvården. Jag vill med anledning av herr Schottes uttalande säga, att Västerbottens län under en följd av år varit det mest skattetyngda landstingsområdet i riket just på grund av sina omfattande sjukvårdsåtgärder. Man har hittills icke sparat, när det gällt sjukvårdsanstalter, och för närvarande har man anslagit eller måste ytterligare anslå belopp av 4 till 5 miljoner kronor för sådana anstalter, vilka skola komma till utförande, och då tycker jag icke, att det finns någon anledning att tala om, att man sitter med armarna i kors.

Herr Petré, Alfred: Herr talman, mina herrar! Interpellanten har i sitt klander över medicinalstyrelsens enligt hans mening bristande åtgärder i denna fråga synbarligen utgått ifrån, att medicinalstyrelsen hade i sin makt att skaffa och skicka så mycket sjuksköterskor som helst till Norrland vid denna epidemi. Men som ju för övrigt herr statsrådet och chefen för civildepartementet redan påpekat, har medicinalstyrelsen icke någon sådan befogenhet, ty det är ju så, att sjuksköterskorna icke avlönas av staten, utan att detta är en kommunal angelägenhet. Man kan alltså icke skicka sköterskor med mindre än att kommunerna begära att få sådana. Denna fråga måste alltså ses från mer än en sida. Frågan är icke endast den: har medicinalstyrelsen tillräckligt hastigt skaffat vad som begärts i fråga om sköterskor?

Man måste också göra en annan fråga, nämligen den: hava kommunerna i tid tagit det initiativ, som varit av behovet påkallat? Det har här mycket talats om Arjeplog, som hade det särskilt svårt under epidemien. Jag kan då nämna, att enligt upplysning av den första sändning, som kom dit, bestående av en läkare och ett par sköterskor, påyrkade dessa, att kommunen skulle rekvrirera flera sköterskor, men till en början ställde sig kommunen avvisande, och först en vecka senare, när sjukdomen var på retur, telegraferade kommunalordföranden äntligen efter flera läkare och sköterskor. En läka-

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

Om fätgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)

re och ett par sköterskor blevo i anledning härav också ytterligare ditsända. Detta är alltså en synpunkt, som vi icke få glömma, att det nämligen är kommunerna, som ha att rekvirera sköterskorna, ty, som det nu är, är det kommunerna, som ha att betala dem.

Sedan riksdagen emellertid nu beslutat om statsbidrag till anställande av distriktssköterskor, kan man ju hoppas, att landsbygdens sjuksköterskeväsen snart skall komma att ordnas, och sedan bli ju förhållandena helt annorlunda än de för närvarande äro.

Man har vidare här talat om att det enda sättet att få läkare till övre Norrland vore att tillgripa tvångskommendering av läkare. Vi ha ju nu hört av herr statsrådet, att även denna fråga kommer att tagas under öfvervägande vid den av riksdagen begärda utredningen rörande ordnandet av läkareförhållandena i Norrland. För min del måste jag säga, att det hos mig väcker rätt stora betänkligheter att i fråga om ett arbete av så *rent personlig art* som läkarnas och sköterskornas tillgripa tvångskommendering. När civilläkarstipendiatinstitutionen infördes, var avsikten härmed, att dessa läkarstipendier skulle mottaga förordnanden, där medicinalstyrelsen bestämde. I deras skyldigheter ingick alltså även att mottaga en tvångskommendering. Nu är det ju så, att hela denna institution på senare tiden blivit till ingen nytta, när inga sökande anmält sig till dessa stipendier. Såsom herr Schotte framhöll, böra förbättringar vidtagas i dessa stipendieters villkor, så att befattningarna kunna besättas. Jag tror också, att det är den riktiga vägen att gå, att man söker få till stånd en kår av läkare, i vilkas skyldighet det ingår att mottaga tvångskommendering mot vissa förmåner — att de sålunda mot erhållande av sådana förmåner förbinda sig att mottaga tvångskommendering. Den ersättning, som ifrågavarande stipendier för närvarande åtnjuta för att stå till medicinalstyrelsens förfogande, är ju endast 2.500 kronor om året *utan dyrtidstillägg*, och det är klart, att detta med nuvarande penningvärde är alldeles för liten ersättning för skyldigheten att underkasta sig tvångskommendering. Det är kanske också en väl lång tid, för vilken civilläkarstipendiaterna nu äro tvungna att binda sig, nämligen tre år. Tiden härför har redan en gång sänkts från fem år, som var det ursprungliga, till tre år, och det kan som sagt ifrågasättas, om den icke borde ytterligare förkortas. Ty det ligger ju i sakens natur, att det skulle vara lättare att få stipendier, om den tid, för vilken de skulle förbinda sig att stå till förfogande, för tjänstgöring om så påfordrades icke vore så lång.

Önskvärt vore naturligtvis att kunna få läkardistriktet uppe i Norrland besatta med ordinarie innehavare. Det har framhållits av medicinalstyrelsen, att det för att nå detta mål är nödvändigt att ordna dessa befattningshavares ekonomiska förhållanden på ett bättre sätt än hittills. Här har nu av interpellanten och även av den andre talaren på Västerbottensbanken, sagts, att man härvidlag alltför mycket lagt tyngdpunkten på de ekonomiska synpunkterna. Särskilt har interpellanten anfört siffror rörande provinsialläkarna i Västerbottens län inkomster, vilka efter hans mening, om jag fattade honom rätt, skulle visa, att det är väl beställt i detta avseende. Av de upplysnin-

gar han lämnade framgår, att åtskilliga av ifrågavarande läkare i Västerbottens län hava relativt goda inkomster — bortåt 20,000 kronor om året, undantagsvis t. o. m. något däröver. Men det fanns också åtskilliga av dessa läkare, vilkas inkomster icke gått upp till 15,000 kronor, ja stannat under 10,000 kronor, och i något fall vid 7,000—8,000 kronor. Då man talar om läkares inkomster, måste man taga med i beräkningen, att läkarnas utbildningstid är avsevärt lång i regel nio å tio år. Den som icke i sig själv haft någon förmögenhet, har därför i allmänhet icke kunnat fullfölja sina studier under en 20,000 kronors skuld för sin utbildning. En så stor och än större skuld är bland nyutexaminerade läkare ingenting ovanligt. Vid beräkningen av behovet av inkomster för läkarna, har man därför också att räkna med ränta och amortering på denna skuld. Från inkomsten har man alltså först att draga ett par tusen kronor för dessa utgifter. Därtill kommer en annan omständighet, som gör att tjänstemän, som äro bosatta i Norrland, gärna behöva relativt bättre inkomster än många andra, och det är, att om de vilja att deras barn skola få en bättre skolutbildning än den som kan lämnas av ortens skolor, det är förenat med stora kostnader, då de i så fall måste ha sina barn inackorderade i städer på långt avstånd från hemorten, och inackorderingsavgifterna hava ju för övrigt, som vi veta, under de sista åren stigit enormt. Detta är också en synpunkt, som man har att taga i betraktande. Jag tror därför icke, att man kan säga, att de ekonomiska förhållandena för alla läkare uppe i Norrland äro tillfredsställande ordnade.

Men naturligtvis är det icke endast de ekonomiska förhållandena, som det är av vikt att ordna för Norrlandsläkarna. En fråga som det, efter vad som framhållits av läkare, vilka känna förhållandena i Norrland, är av stor vikt att ordna är *bostadsfrågan*. Det har också framhållits av provinsialläkarkommittén, att det är av mycket stor vikt, att läkarna där uppe, vilka hittills ofta haft mycket dåliga bostadsförhållanden, få ordentliga bostäder, då det hur än löneförhållandena bli ordnade, icke är någon förhoppning om att få dessa tjänster besatta, förrän bostadsförhållandena blivit ordnade på ett tillfredsställande sätt.

En annan fördel, som ju också lämpligen borde beredas tjänsteläkarna uppe i övre Norrland, berördes av herr Schotte, nämligen att tjänstgöringen där medförde förhöjd tjänstårsberäkning eller i varje fall finge karaktären av att vara mera meriterande, så att den tid, som läkarna behöva stanna där uppe, innan de få transport, icke bleve alltför lång.

Jag är övertygad om, herr talman, att den riktiga vägen är att söka bereda läkarna uppe i ödemarkerna bättre förmåner i olika riktningar än andra läkare. Jag tror, att detta är det bästa sättet att verkligen få läkare till dessa trakter.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Den föreliggande frågan kan ju egentligen icke uteslutande sägas beröra Norrland. Jag

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.*

(Forts.)

har vad Dalarna angår själv varit med under en epidemi, där det egentligen varit samfärdselfrågan, som varit den svåra. Man har fått sitta i telefon i timal för att få denna fråga löst. Hästarna ha varit slutkörda, och man har endast kunnat reda sig genom att privatbilar ställts till förfogande.

Det är alldeles naturligt, att man i ett land med så otroligt olika förhållanden som vårt icke kan ha ett enda genomgående system för läkarvården från Haparanda till Ystad. Det måste ovillkorligen växla. Då den utredning kommer till stånd, om vilken herr statsrådet glädjande nog har talat, hoppas jag, att man för Norrland skall kunna utfinna något alldeles särskilt system, som för Norrland kommer att bli det mest välgörande. Det är icke alls otroligt, att provinsialläkarsystemet i sig självt kan komma att visa sig vara mindre lämpligt, och det är icke alls omöjligt, att vid sidan av denna organisation även sköterskeväsendet kan utvecklas såsom en sida av själva läkarvården. Det är alltför möjligt, att i socknar, som äro lika stora som till exempel hela Skåne, det icke passar att hava samma system, som i ett mindre distrikt om några hundra invånare.

Jag vill även tillägga en annan sak och det är, att Norrland har väl i all rimlighets namn ett berättigat krav på att få sina behov tillfredsställda. Vi hava visserligen givit Norrland en del järnvägar och en del anslag för byggande av vägar, vilka varit absolut nödvändiga. Men vi hava tagit Norrlands skogar. Hade vi på den tiden haft en skogsaccis, tror jag knappast, mina herrar, att norrlänningarna nu skulle behöva stå såsom tiggare vid dörren. Då hade de allt haft läkarfrågorna ordnade på ett helt annat sätt än de nu äro. Jag hoppas emellertid, att det övriga Sverige aldrig skall glömma detta förhållande, och att vid dessa frågors avgörande även denna omständighet skall tillmätas en viss vikt.

Herr statsrådet Svensson: Med anledning av interpellantens sista yttrande, vari han syntes vilja antyda, att jag icke förstode den allvarliga innebörden av denna sak, nödgas jag fria mig från den misstanken. Jag förstår mycket väl det allvarliga i den situation, som har varit rådande i de berörda trakterna under den epidemi, som nu har rasat där uppe och som ju när som helst kan uppträda i andra liknande orter. Jag har läst de skildringar, av vilka interpellanten här har återgivit en del, med minst samma rörelse som han.

Vidare fattade interpellanten mitt yttrande om nödvändigheten av att i detta avseende de lokala myndigheterna gjorde en verklig insats som om jag ansåg, att detta icke vore en angelägenhet, som icke alls borde ankomma på staten. Jag nödgas påpeka, att detta icke var innebörden av mitt yttrande, men vad jag sade var riktat emot den ståndpunkt, som jag tyckte låg i interpellantens anförande, nämligen att man borde lägga allt ansvar för beredskapen vid epidemier i den centrala sjukvårdsmyndighetens hand. Det är mot en sådan uppfattning jag ansåg mig böra reagera, och jag ville kraftigt hävda nödvändigheten av att länens och kommunernas myndigheter äro be-

redda att vid en epidemi så att säga taga emot den första stöten, men jag tillade också, att de enligt min uppfattning naturligtvis hava rättighet att ställa mycket starka krav på statens bistånd i denna sin verksamhet. Jag vet väl, att man i dessa län, varom här närmast är fråga, såväl som i andra län i landet har nedlagt mycket stora summor på ordnandet av sjukvårdsväsendet, och jag vet jämväl, att detta medför en mycket svår ekonomisk tunga. Men jag är icke lika övertygad om att man på samma intresserade sätt, som när det gällt åstadkommande av lasarett o. d., visat omtanke och vidtagit åtgärder i fråga om epidemivården, framför allt till skapande av en stark beredskap på det området. Jag tror, att det i detta speciella avseende behöver göras mera än vad hittills har gjorts, och jag tror, att det är på det området, som man även med avseende på Norrbottens och Västerbottens län måste ställa krav på starkare initiativ och bättre organisation än vad som för tillfället där förefinnes.

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr greve och talman! Då denna fråga om sjukvården i landet har kommit på tal, vill jag passa på tillfället och framhålla, att den icke blott rör Norrland utan även övriga delar av vårt land. Det förhåller sig ju också i mellersta och södra Sverige så, att det vid epidemier och även annars kan vara mycket svårt att få läkare till den behöfliga sjukvården.

Här har uttalats en del klander mot medicinalstyrelsen. I detta vill jag för min del icke instämma, därför att jag tror, att de förhållanden, som nu påtalas, bero på de fel i sjukvårdsorganisationen som förefinnas. I likhet med herr Schotte tror jag, att man i längden icke kan undvika det tillvägagångssättet, att man under lämpliga former utövar tvång på läkarna att åtaga sig vissa distrikt. Här utbildas ju årligen med stora kostnader för staten ett stort antal läkare, och då synes det icke vara någon för sträng åtgärd från statens sida, ifall med ett sådant studium kombinerades en skyldighet för läkarna att underkasta sig vissa kommenderingar. Det är inte svårt att finna, hur det nu står till. Mångenstädes stå för närvarande våra läkardistrikt i landsorten obesatta, under det att det i närmaste stad är mer än tillräckligt med läkare. Jag tänker på min egen landsända, Bohuslän, som är ganska tätt befolkad, åtminstone utmed kusten. Där har det under långa tider funnits obesatta läkardistrikt, under det att städerna hava en läkarbesättning, som är mer än tillfyllest.

Här har framhållits vissa synpunkter, som man måste taga hänsyn till beträffande läkarna, särskilt deras långa utbildningstid. Jag tror, att detta tal nästan har övergått till att bliva ett slagord. Det är ju i alla fall så, att en stor del av landets tjänstemän hava lika lång utbildningstid, men antaga statstjänster till löner, som väsentligt understiga de inkomster, som läkarna kunna bereda sig.

Jag har med dessa ord velat framhålla, att detta för hela landet

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

är en fråga av största betydelse, och jag tror, att man härvidlag i längden icke kan uppnå tillfredsställande förhållanden, om icke tvångskommendering i en eller annan form tillgripes.

Herr Rosén: Det är ju alldeles riktigt, som herr statsrådet sade, att kommunerna böra ordna epidemisjukvården, men det var ju först i fjol lagen därom antogs, och det tar visst en tid i anspråk, innan den helt träder i kraft. Om landstingen skola börja bygga epidemisjukstugor, kan det naturligtvis taga några år, innan de bliva färdiga, som också lagen förutsett. Man kunde således icke vänta, att lagen, som antogs i fjol, skulle vara fullt genomförd i februari i år, och för dessa fattiga bygder lär väl ingen ha kunnat sätta något sådant i fråga. Det är klart, att kommunerna böra taga första stöten, när det gäller epidemivården, men huru skola de bära sig åt, när läkartjänsterna i denna landsända fått stå vakanta år efter år? Kommunerna ha, herr Petré, oupphörligt vänt sig till medicinalstyrelsen och begärt att få läkare, men de få inga. Medicinalstyrelsen har visserligen regelbundet några gånger om året annonserat tjänsterna lediga, men lika regelbundet meddelas i pressen, att det inte finns några sökande. Kommunerna ha sålunda rekviderat läkare, men därav har icke vunnits några som helst resultat.

För övrigt är det litet egendomligt, att man kan framföra en sådan uppfattning, som herr Petré gjort här, nämligen att kommunerna icke i tid rekviderade läkare, när epidemien bröt ut. För står icke herr Petré, hur det ställer sig för dem med dessa oerhörda avstånd, i kommuner som äro lika stora som tre län i södra och mellersta Sverige och där det saknas inte bara järnvägar utan även vägar. Huru skola kommunalfullmäktige och ledamöterna av kommunalnämnden, som äro spridda över hela socknen, tillräckligt snabbt kunna komma i förbindelse med varandra för att fatta beslut och vidtaga åtgärder? Den eller de av ledamöterna, som finnas i kyrkbyn, ha kanske inte den ringaste aning om att det härjar en epidemi i utbyarna, som det i detta fall gjorde; ty epidemien bröt ut i de avlägsna utbyarna.

Slutligen ett par ord om att ett par läkare i Västerbotten ha mindre än 10,000 kronors inkomst. Jag kan inte underlåta att nämna, att den ene av dem torde vara synnerligen tacksam, så länge han får behålla denna inkomst. Han är nämligen över 70 år och sjuklig, och för honom torde det vara en mycket storartad pension. Men det var en läkare, som tjänstgjorde däruppe för ett år sedan, som själv berättade — kanske han överdrev, men han uppgav själv för en riksdagsman, att han på ett kvartal hade en nettobehållning av 15,000 kronor, och det tycker jag verkligen inte är så dåligt.

Herr Petré, Alfred: Blott ett par ord till den siste talaren. När han säger, att kommunalmyndigheterna kanske inte haft tillräcklig kännedom om behovet av sköterskor och läkare i alla delar av en stor kommun och detta kunnat vara orsaken till att

de icke rekviderat sköterskor och läkare, så fort som de borde ha gjort, så vill jag endast påpeka, att den läkare som först kom upp till Arjeploug hos de kommunala myndigheterna påyrkade, att sköterskor skulle rekvideras, emedan han ansåg, att det behövdes flera, men att det i alla fall dröjde över en vecka, innan man rekviderade några.

*Om åtgärder
mot den s. k.
spanska sju-
kans ut-
bredning.
(Forts.)*

Herr t a l m a n n e n yttrade: Hans Maj:t Konungen, Hennes Maj:t Drottningen och Hans Kungl. Höghet Kronprinsen hava uppdragit åt mig att till kammaren framföra deras djupt kända tacksamhet för det deltagande, som kammaren visat dem med anledning av Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessans frånfälle.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 43 samt statsutskottets utlåtanden nr 107—121.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 122, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde huvudtitel; och

nr 123, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande två anslag under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2, bankoutskottets utlåtanden nr 50 och 52, andra lagutskottets utlåtanden nr 32—35 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 31.

Ordet lämnades nu på begäran till herr L i n d h a g e n, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få framställa följande interpellation.

*Interpellation
ang. hjälp åt
krigsfångar i
Sibirien.*

Då nu Sverige även officiellt uppgives skola åtminstone aktivare än förut göra sin stämman hörd i världspolitiken, borde meningarna, förefaller det mig, väl kunna någorlunda enas därom, att bland de frågor, som mest ligga för vår röst, äro att räkna de s. k. mänsklighetsfrågorna. För deras skull, som tillfogas oförskylda lidanden, åligger det oss därför, att icke låta dessa senare undandöljas av konjunkturer och bortskymmas av talet om obehörig inblandning i andra staters inre angelägenheter.

En sådan fråga för dagen om ett stort lidande — utan gränser nästan, skulle man kunna säga — är de i Sibirien jämte Tur-

Interpellation ang. hjälp åt krigsfångar i Sibirien.
(Forts.)

kestan internerade krigsfångarnas öden. Det är de svenska karolinerernas sibiriska tragedi, som även här går igen på enahanda sätt.

Siffror bliva här problematiska. Högsta antalet sådana fångar vid en viss tidpunkt beräknas dock till omkring en miljon, därav mest österrikisk-ungerska fångar. Av dessa olyckliga antagas 400,000 ha omkommit av umbäranden. Även är härvid att märka omkring 60,000 mestadels från Sibirien transporterade utvalda krigsfångar, som sattes till tvångsarbete vid Murmanbanan och där omkommo i morasen. Efter Brest-Litovsk-freden lyckades ett stort antal av de överlevande återvända till hemorterna. Sedan avbrötos dessa utsikter genom händelsernas förlopp, särskilt tjeckoslovakernas resning.

För närvarande anses antalet kvarvarande fångar vid liv vara omkring 200,000. Sovjet-Ryssland har åtminstone principiellt frigit dessa från internering och tillåtit dem söka sitt uppehälle genom arbete liksom ryska undersåtar, och därmed har denna styrelse väl gjort vad den för närvarande kunnat. Bäst hava fångarna enligt deras egna förklaringar behandlats i de av japaner besatta områdena. Emellertid, försvagade och nedbrutna och utkastade mitt i det kaos, som ännu måste råda därborta, äro de enligt pålitliga meddelanden fortfarande ytterligt hotade till liv och hälsa. Därtill kommer de hemmavarandes ångest och nödställda belägenhet. Snar och verkingsfull hjälp i detta fall är därför en av de aktuellaste humanitetsfrågorna för dagen.

Denna hjälp var emellertid företrädesvis beroende av det enskilda initiativet och allmänhetens välgörenhet. På dessa vägar göres även vad som är möjligt. Det är bekant att, icke minst på initiativ av svenska Röda korset och av den nyligen utav behjärtade, delvis med stor personlig erfarenhet utrustade svenska kvinnor och män bildade svenska hjälpkommittén för krigsfångar i Sibirien utvecklats ett nitiskt arbete i den goda sakens tjänst. Häremot resa sig svårigheterna att under nuvarande förhållanden nå fram med en hjälpande hand över den stora ryska kontinenten. Den enda möjliga utfartsvägen här går för närvarande till estländska gränsen. Ytterligare möjligheter skulle yppas, om vattenvägarna Volga—Don—Donau och Ob—Jenisej—Norra Ishavet kunde öppnas. Å den andra sidan möter bristen på tonnage och de ofantliga pris, som enskilda rederibolag i uppenbart spekulationssyfte krävt för transporter från Vladivostok — pris som för sådana länder som Österrike och Ungern på grund av den låga valutakursen bliva oöverkomliga. Tyskland har nödgats anslå 150 miljoner mark för att på denna vattenväg få transportera 5,000 fångar. En avsevärd reducering av priset har dock på sistone omsider kunnat utverkas. Man hoppas nu med en, såsom mången förmenar, synnerligen sangvinisk beräkning, att intill detta års slut ungefär 70,000 fångar skola försöka att till fots, på tåg eller å vattenvägar så gott de kunna och efter åtskillig manspillan taga sig fram över det kontinentala Ryssland till Estland, och 20,000 fångar kunna transporteras sjöledes från Vladivostok. Återstår således i alla händelser

minst 110,000 fångar, som i den mest övergivna belägenhet hava att med förtvivlan motse ytterligare en sibirisk vinters hemsökelse.

För en sådan olyckas förekommande och även underlättnad av den redan nu förestående förflyttningen böra inga utvägar lämnas oförsökta. De enskilda bemödandena måste målmedvetet och under ansvarskännande stödjas av det allmänna. Österrike och Ungern, vilkas landsmän det nu företrädesvis gäller, förmå ej synnerligen mycket. Det bör då vara en plikt för de segrande stormakterna och för de neutrala i mån av förmåga att officiellt ställa sin goda vilja till förhandlingar och sina resurser i lasaretsfartyg och andra hjälpmedel till förfogande. Från dessa länders regeringshåll har emellertid intet eller föga gjorts. Nationernas förbunds råd har emellertid nyligen i början av april platoniskt uppdragit åt den norske professorn Fritiof Nansen att undersöka ifrågavarande fångars läge och vad som kan göras för att rädda dem samt att inkomma med kostnadsförslag däröver. Medan gräset gror dör emellertid kon. Det är ovisst, om Nansen ens kan taga sig fram. Väl framkommen till ort och ställe lära i alla fall hans eventuella uppdagelser vid nästa vinters inbrott ej kunna sträcka sig längre eller sannolikt ej ens närmelsevis så långt som de upplysningar svenska samt även danska och norska hemkomna experter på området redan kunna utan omgång lämna.

Den svenska regeringens möjliga åtgöranden äro obekanta åtminstone för landet. Känt är dock, att av det på regeringens förslag vid innevarande riksdag beviljade anslag å en miljon kronor till Röda korset 150,000 kronor skola disponeras till hjälparbetet för de sibiriska krigsfångarna.

På grund av vad sålunda anförts tillåter jag mig hemställa om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande spörsmål:

1) Har regeringen utöver vad ovan sagts riktat sin uppmärksamhet på de i Sibirien ännu kvarlevande krigsfångarnas olyckliga öde och, om så är händelsen, i vilka avseenden har regeringen funnit sig manad och i stånd att bistå det privata initiativ, som, icke minst från svensk sida, tagits för att hjälpa dem?

2) Kan det emotses, att regeringen ensam eller i förening med andra regeringar vill uti denna för alla folk gemensamma humanitetsfråga rikta en vädjan till de segrande stormakterna och även nationernas förbunds råd att de med sin goda vilja och sina materiella hjälpmedel skynda, så långt mänsklig makt förmår, att lindra dessa oerhörda lidanden och före nästa vinters inbrott bereda samtliga fångar möjlighet att återkomma till sina hemorter och sina familjer?

3) Anser regeringen det vara gagneligt, rättvist och mänskligt, att de offentliga kostnaderna för ett sådant räddningsarbete bestridas proportionellt av alla folk, och är i sådan händelse regeringen sinnad att vilja underställa även denna fråga internationellt avgörande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. hjälp åt
krigsfångar i
Sibirien.*

(Forts.)

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen, nr 426.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 626, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner dels av herr Lindman m. fl., nr 138, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande genom förenklade arbetsformer och minskad tjänstemannapersonal av en nedsättning i statens administrationskostnader, dels av herr Hage, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordnande på det praktiskt och ekonomiskt mest fördelaktiga och arbetskraftbesparande sätt av administration och arbetsformer vid statens verk, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle innan nästa lagtima riksdag fyllas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag ävensom protokollen för den 4, 5 och 7 innevarande maj.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Rutqvist* för tiden från och med den 12 till och med den 25 i denna månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
